

Nino Haratischwili

ÔSMY ŽIVOT (PRE BRILKU)

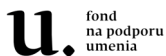
Preklad
Paulína Čuhová

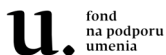
Nino Haratischwili

Ôsmy život (pre Brilku)

Preklad tejto knihy vo forme štipendia z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Vydanie tejto publikácie z verejných zdrojov finančne podporil Fond na podporu umenia.

The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut.

Nino Haratischwili
DAS ACHTE LEBEN (FÜR BRILKA)

COPYRIGHT © Frankfurter Verlagsanstalt GmbH, Frankfurt am Main 2014

TRANSLATION © Paulína Čuhová 2025

COPYEDITING Martina Kubealaková, Ivan Adamec

COVER © Arriba!

SLOVAK EDITION © Inaque 2025

ISBN 978-80-8207-291-7

ISBN e-book 978-80-8207-292-4

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom ju rozširovať v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Nino Haratischwili

Ôsmy život (pre Brilku)

INAQUE

Sú to časy, kto vládne, nie králi.
gruzínske príslovie

Babičke,
ktorá mi darovala tisíc príbehov a jednu báseň.

Otcovi,
ktorý mi zanechal tašku plnú otázok.

A matke,
ktorá mi povedala, kde mám hľadať odpovede.

PROLÓG

alebo PARTITÚRA ZABUDNUTIA

2006

Tento príbeh má niekoľko začiatkov. Rozhodnúť sa pre jeden je ťažké, pretože všetky sú *začiatkom*.

Mohol by sa začať v starom berlínskom byte – úplne obyčajne a s dvomi nahými telami v posteli. Mohol by sa začať dvadsaťsedemročným mužom, geniálnym hudobníkom, ktorý sa práve chystá premárniť talent v najrôznejších rozmaroch, v neutíšiteľnej túžbe po blízkosti a v alkohole. Mohol by sa však začať aj dvannástročným dievčaťom, ktoré sa rozhodne svetu, v ktorom žije, vmiesť do tváre *nie* a nájsť pre seba a svoj príbeh iný začiatok.

Alebo by sme sa mohli vrátiť oveľa ďalej, ku koreňom, a začať tam.

Alebo začnime príbeh všetkými tromi začiatkami naraz.

V okamihu, keď sa mi Aman Baron, ktorého zvyčajne volali *ten Barón* alebo iba *Barón*, priznal, že ma srdcervúco bolestivo, neznesiteľne ľahko, príšerne nahlas a neuveriteľne potichu miluje – trochu chorľavou, oslabenou a ostentatívne neúprosnou láskou bez ilúzií –, opustila moja dvanásťročná neter Brilka malý amsterdamský hotel a kráčala smerom na stanicu. Mala malú športovú tašku, takmer žiadnu hotovosť a v ruke držala tuniakový sendvič. Chcela ísť do Viedne a kúpila si lacný víkendový lístok na regionálne vlaky. Na recepcii zanechala rukou napísaný odkaz, že nemá v úmysle vrátiť sa s tanečnou skupinou späť do vlasti a je márne hľadať ju.

Ja som si presne v tej chvíli zapálila cigaretu a rozkašľala sa – sčasti z vypätia z toho, čo som práve počula, sčasti vinou vdýchnutého dymu. Aman, ktorého som nikdy nevolala Barón, okam-

žite podišiel ku mne, buchol ma po chrbte tak silno, až mi vyrazil dych, a nechápavo sa na mňa pozrel. Aj keď bol odo mňa mladší len o štyri roky, cítila som sa staršia o celé desaťročia a navyše som bola práve na najlepšej ceste stať sa tragickou postavou. A takmer nikto by si to nevšimol, pretože medzičasom som sa stala majsterkou pretváranky.

Vo výraze jeho tváre som rozpoznala sklamanie – takú reakciu po svojom vyznaní nečakal. Predovšetkým nie po tom, ako mi ponúkol ísť s ním na turné, ktoré sa má začať o dva týždne.

Vonku popýchalo, bol jún, teplý večer, nadýchané oblaky zdobili oblohu ako malé chumáčiky vaty.

Keď som prekonala záchvat kašľa a Brilka nastúpila na prvý vlak svojej odysey, rozrazila som balkónové dvere a zvalila sa na gauč. Zdalo sa mi, že sa udusím.

Žila som v cudzej krajine, kontakty s väčšinou ľudí, ktorých som kedysi milovala a ktorí pre mňa niečo znamenali, som prerušila a prijala som miesto hosťujúcej profesorky, ktoré ma síce existenčne zabezpečovalo, no nemalo so mnou nič spoločné.

V ten večer, keď mi povedal, že by so mnou *chcel byť normálny*, odišla Brilka, dcéra mojej mŕtvej sestry a moja jediná neter, do Viedne, do mesta, ktoré si predstavovala ako svoju adoptívnu vlasť, ako svoju osobnú utópiu, a to všetko pre spojenectvo s istou mŕtvou ženou. Z tejto nebožkej, mojej praraty, a teda Brilkinej prapratety, si vyfantazirovala hrdinku. Plánovala, že vo Viedni získa práva na prapratetinu piesne. Ako sledovala stopy prízraku, dúfala vo vykúpenie a definitívnu odpoveď na prázdnotu, ktorá v nej zívala. Nič z toho som však vtedy ešte netušila.

Keď som si sadla na gauč a tvár si schovala do dlaní, pretrela si oči a vyhýbala sa Amanovmu pohľadu tak dlho, ako to len išlo, bolo mi jasné, že sa znovu rozplačem, ale nie teraz, nie v tom okamihu, keď sa za okienkom Brilkinho vlaku rozprestierala stará nová Európa a ona sa po prvý raz po príchode na kontinent bezstarostne usmievala. Nevie, čo videla, keď opúšťala mesto s maličkými mostmi, že jej to na tvári vykúzlilo úsmev, no na tom už nezáleží. Hlavné je, že sa usmievala.

Rozplačem sa, pomyslela som si práve v tej chvíli. Aby sa to nestalo, otočila som sa, odišla som do spálne a ľahla som si. Na Amana som nemusela čakať dlho, smútok, aký cítil, sa dá vyliečiť veľmi rýchlo, ak ponúknete ako liečbu vlastné telo – predovšetkým, ak má pacient dvadsaťsedem rokov.

Prebudila som samu seba zo storočného spánku bozkami.

Keď mi Aman položil hlavu na brucho, opustila moja dvanásť-ročná neter Holandsko a v kupé, kde páchlo plechovkové pivo a samota, prešla hranicu do Nemecka, zatiaľ čo o niekoľko sto kilometrov ďalej jej nič netušiaci teta predstierala lásku dvadsaťsedemročnému tieňu. Brilka prechádzala Nemeckom s nádejou, že sa blíži k cieľu.

Keď Aman zaspal, zašla som do kúpeľne, posadila som sa na okraj vane a rozplakala som sa. Storočnými slzami som oplakávala predstieranú lásku, túžbu veriť slovám, ktoré kedysi s takou silou utvárali môj život. V kuchyni som si zapálila a hľadela som z okna. Prestalo pršať a z nejakého dôvodu som vedela, že sa niečo stalo, že sa niečo dalo do pohybu, niečo mimo tohto bytu s vysokými stropmi a osirenými knihami. S množstvom lúčov, ktoré som tak horľivo zbierala ako náhradu za nebo, ako ilúziu skutočného svetla. Osvetlenie môjho vlastného tunela. Ale tunel nemi-zol, svetlá ma utešili vždy len na chvíľu, dočasne.

Asi ešte treba dodať, že Brilka bola veľmi vysoká, takmer o dve hlavy vyššia než ja, čo pri mojej výške nie je až také ťažké, bola ostrihaná na ježka ako chlapec a nosila lennonky, staré rifle a flanelovú košeľu, že jej dokonale oválne oči pripomínali kakaové zrná a neustále pátrali po hviezdach, mala vysoké čelo – za ktorým sa skrývalo mnoho trápenia. Práve utiekla od svojej tanečnej skupiny, ktorá hosťovala v Amsterdame a kde tancovala mužské roly, pretože na folklórne, nežné tance z našej vlasti bola príliš nápadná, príliš vysoká, príliš neradostná. Po dlhom prehovaraní jej nakoniec dovolili tancovať v mužskom odeve a stvárňovať divoké scény; tomuto súhlasu minulý rok padol za obeť jej dlhý vrkoč.

Smela predvádzať výskoky z kľaku a šermovať, čo jej odjakživa išlo lepšie než vlnivé zasnívané ženské pohyby. Tancovala a tancovala rada ako o život, a keď jej na vystúpení pred holandským publikom prideliť sólo – pretože bola naozaj dobrá, omnoho lepšia než mladí muži, ktorí sa jej spočiatku posmievali –, skupinu opustila a vydala sa hľadať odpovede, ktoré jej nemohol poskytnúť ani tanec.

Nasledujúci večer mi zatelefonovala matka, zakaždým sa mi vyhrážala, že zomrie, ak sa čoskoro nevrátim do vlasti, z ktorej som pred mnohými rokmi utiekla. Rozochveným hlasom mi oznámila, že *dieta* zmizlo. Chvíľu mi trvalo, kým som pochopila, o kom je reč a ako všetko súvisí so mnou.

„Takže ešte raz, kde presne bola?“

„V Amsterdame! Doparoma, čo je s tebou? Nepočúvaš ma? Včera utiekla a zanechala správu. Volala mi vedúca skupiny. Všetko obrátili hore nohami a...“

„Počkaj, počkaj, počkaj. Ako môže jedenástročná dievča zmiznúť z hotela, hlavne keď je...“

„Má dvanásť. V novembri mala dvanásť. Na čo si, samozrejme, zabudla. Ako inak.“

Zhlboka som si potiahla z cigarety a pripravovala sa na pohromu. Z matkinho hlasu som usúdila, že sa mi z tejto záležitosti nepodari len tak vyvliecť a zmiznúť, čo bola v posledných rokoch moja najobľúbenejšia činnosť. Obrnila som sa proti obligátnym výčitkám, matka mi nimi vždy dávala najavo, že som zlá dcéra a stroskotanec. Veci, ktoré som vedela dosť dobre aj bez nej.

„Dobre, mala dvanásť, zabudla som, ale o to teraz nejde. Zavolali ste na políciu?“

„Áno, čo si myslíš? Hľadajú ju.“

„Tak ju aj nájdu. Je to malé rozmaznané dievča s turistickým vízom, ako predpokladám, a...“

„Máš v sebe ešte vôbec aspoň zamak ľudskosti?“

„Prepáč. Len nahlas uvažujem.“

„O to horšie, ak sú tvoje myšlienky takéto.“

„Mami!“

„Polícia sa mi ozve. Povedali, že zavolajú najneskôr o hodinu, a ja sa modlím, nech ju nájdu, nech ju nájdu čo najskôr. Potom chcem, aby si tam išla, až tak ďaleko sa nemohla dostať, a chcem, aby si ju vyzdvihla.“

„Ja...“

„Je to dcéra tvojej sestry. A ty po ňu pôjdeš. Sľúb mi to!“

„Ale...“

„Tak sľúb!“

„Božemôj. Dobre, sľubujem.“

„A neber meno Božie nadarmo.“

„To už nemôžem povedať ani božemôj?“

„Vezmeš ju k sebe. A potom ju posadiš do lietadla.“

V tú istú noc ju našli v malom rakúskom mestečku neďaleko Viedne. Čakala na prípoj, rakúski policajti ju chytili a odviekli na stanicu. Matka ma prebudila a oznámila mi, že mám ísť do Mödlingu.

„Kam?“
 „To mestečko sa volá Mödling. Zapiš si to.“
 „Nemusím.“
 „Veď ani nevieš, aký je dnes deň.“
 „Dobre, zapišem si to! Dočerta, kde to je?“
 „Kúsok od Viedne.“
 „A čo tam robila?“
 „Asi chcela ísť do Viedne.“
 „Do Viedne?“
 „Áno, do Viedne. Tomu zrejme rozumieš.“
 „Pochopila som.“
 „A vezmi si doklady. Vedia, že ju vyzdvihne teta. Poznačili si tvoje meno.“
 „To ju nemôžu jednoducho posadiť do lietadla?“
 „Nica!“
 „Dobre, už sa obliekam. V poriadku.“
 „Zavolaj hneď, keď s ňou budeš.“
 Tresla slúchadlom.
 Takto sa teda začal tento príbeh.
 Prečo Viedeň? Prečo sa to všetko stalo po noci, keď som ušla pred slzami? Malo to svoj dôvod, ale to by som musela začať rozprávať na celkom inom mieste.

Volám sa Nica. Moje meno obsahuje slovo, ktoré v našom materskom jazyku znamená nebo. *Ca*. Možno bol celý môj doterajší život hľadaním neba, ktoré mi ako prísľub dali na cestu už pred narodením. Moja sestra sa volala Daria. Jej meno obsahuje slovo chaos. *Aria*. Vírenie a jatrenie, neusporiadaný zmätok a žiadne urovnávanie. Som jej zaviazaná. Som zaviazaná jej chaosu. Vždy som bola zaviazaná hľadať v jej chaose svoje nebo. Možno však ide o Brilku. O Brilku, ktorej meno v jazyku môjho detstva nič neznamená. Ktorej meno je nepopísané a nestigmatizované. O Brilku, ktorá si meno dala sama a tak dlho nástojila na tom, aby ju takto volali, až ostatní na jej skutočné meno zabudli.

Brilka, aj keď som ti to nikdy nepovedala, veľmi rada, neuveriteľne rada by som ti pomohla napísať tvoj príbeh inak a od začiatku. Nechcem o tom iba hovoriť, ale to aj dokázať, preto píšem. Iba preto.

Za tieto riadky vďačím storočiu, ktoré všetkých podviedlo

a oklamalo, každého, kto dúfal. Za tieto riadky vďačím dlhotrvajúcej zrade, ktorá sa na moju rodinu zniesla ako kliatba. Za tieto riadky vďačím sestre, ktorej som nikdy nedokázala odpustiť, že sa do tej noci vzniesla bez krídiel, dedkovi, ktorému sestra vyrvala srdce z tela, prababičke, ktorá so mnou ako osemdesiattriročná tancovala pas de deux, matke, ktorá hľadala Boha... Za tieto riadky vďačím Mirovi, ktorý ma nakazil láskou ako jedom, vďačím za ne otcovi, ktorého som nikdy skutočne nespoznala, vďačím za ne jednému čokolatiérovi a jednému bielo-červenému nadporučíkovi, jednej väzenskej cele, ale aj operačnému stolu uprostred školskej triedy, knihe, ktorú by som nikdy nenapísala, keby... Za tieto riadky vďačím nekonečnej záplave preliatych slz, vďačím za ne aj sebe, dievčaťu, ktoré opustilo vlasť, aby našlo samo seba, a i tak sa čoraz viac strácalo; predovšetkým však za tieto riadky vďačím tebe, Brilka.

Vďačím za ne tebe, pretože si zaslúžiš ôsmy život. Pretože sa hovorí, že číslo osem znamená večnosť, riekú, ktorá sa stále vracia. Dávam ti svoju osmičku.

Spája nás jedno storočie. Červené storočie. Navždy a donekonečna. Brilka, si na rade. Adoptovala som tvoje srdce. To svoje som odhodila. Vezmi si moju osmičku.

Si čarovné dieťa. Áno, je to tak. Prelom nebo a chaos, prelom nás všetkých, prelom tieto riadky, prelom svet prízrakov a skutočný svet, prelom inverziu lásky, viery, skrát centimetre, ktoré nás vždy delia od šťastia, prelom osud, ktorý žiadnym osudom nebol.

Prelom mňa a prelom seba.

Preži všetky vojny. Prejdi všetky hranice. Venujem ti všetkých bohov a všetky ružence, všetky upálenia, všetky sťaté nádeje, všetky príbehy. Prelom ich. Pretože ty máš na to prostriedky, Brilka. Osmička, myslí na to. Do tohto čísla budeme všetci navždy votkaní a budeme si môcť navzájom načúvať naprieč storočiami.

Ty to dokážeš.

Buď všetkým, čím sme boli a neboli. Buď nadporučík, povrazolezkyňa, námorník, herečka, filmár, klaviristka, milienka, matka, zdravotná sestra, spisovateľka, buď červená a biela alebo modrá, buď chaos a nebo a buď ňou a buď mnou a všetkým tým nebuď, hlavne tancuj nekonečné pas de deux.

Prelom tento príbeh a nechaj ho za sebou.

Narodila som sa 8. novembra 1973 v dedinskej nemocnici, ktorá nestojí za ďalšiu zmienku, neďaleko Tbilisi v Gruzínsku.

Gruzínsko je malá krajina. A je krásna, proti tomu nemôžem nič namietat, dokonca aj ty so mnou budeš súhlasiť, Brilka. Má hory a kamenisté pobrežie Čierneho mora. To sa síce v priebehu posledného storočia o niečo zmenšilo v dôsledku mnohých občianskych vojen, hlúpych politických rozhodnutí, nenávisťných konfliktov, ale ešte stále z neho pekný kus zostal.

Aj keď tú legendu poznáš až pridobre, Brilka, rada by som ju teraz krátko spomenula, aby som ti vysvetlila, kam smerujem; je to legenda o vzniku našej krajiny:

V jeden krásny slnečný deň rozdeľoval Boh zem, ktorú stvoril, na krajiny (muselo to byť dávno pred Babylonskou vežou). Usporiadal jarmok, kde sa ľudia hlasno predhánali v ponukách a snažili sa o jeho priazeň v nádeji, že získajú čo najlepší kúsok zeme (domnievam sa, že Taliani boli v umení urobiť dojem najefektívnejší a Čukčom to veľmi dobre nešlo). Na konci dlhého dňa bol svet rozdelený na množstvo krajín a Boh bol unavený. Avšak Boh – vo svojej nekonečnej múdrosti – si, samozrejme, niečo ponechal aj pre seba, sídlo, kde bude odpočívať, najkrajší kúsok sveta, bohatý na rieky, vodopády, šťavnaté ovocie a – čo istotne tušil – s najlepším vínom na svete. Keď sa rozčúlení ľudia pobrali do svojich nových domovov, chcel si milý Boh oddýchnuť v tieni stromu, no objavil tam chrápajúceho muža (určite s fúzmi a poriadnym brušiskom, aspoň ja som si ho takto vždy predstavovala). Muž pri rozdeľovaní nebol a Boh sa tomu čudoval. Prebudil ho a spýtal sa, čo tam robí a prečo sa vôbec nezaujíma o vlastný domov. Muž sa pousmial (možno si už doprial pohárik či dva červeného vína) a vysvetlil (tu má legenda niekoľko verzií, ale zhodneme sa na tejto), že je spokojný aj takto, slnko svieti, je krásny deň a postačí mu, čo pre neho u Boha zostalo. A milý Boh, vo svojej nekonečnej добрote, ohromený mužovou nenútenosťou a nulovou ctižiadostivosťou, mu daroval vlastný raj, teda Gruzínsko, krajinu, z ktorej pochádzaš ty, Brilka, ja a väčšina ľudí, o ktorých budem v našom príbehu rozprávať.

Tým chcem povedať, že nenútenosť (rozumej lenivosť) a nulová ctižiadostivosť (rozumej neprítomnosť argumentov) sú v našej krajine považované za vskutku vznešené vlastnosti. Zváž teda tiež, že ani hlboká identifikácia s milým Bohom (isteže, Bohom pravo-

slávnym a žiadnym iným) obyvateľom tohto územia nebráni veriť všetkému, čo pôsobí aspoň trošku rozprávko-vo, tajuplne alebo je opradené legendou – a ani zďaleka to nemusí byť iba Biblia.

Napríklad horskí obri, domáce strašidlá, urieknutia pohľadom, ktoré človeka dokážu uvrhnúť do nešťastia, čierne mačky, ktoré nosia kliatby, moc v kávovej usadenine alebo pravda, ktorú odhalia iba karty (dnes, ako si vpravda, si ľudia dokonca nechávajú poľkávať svätenou vodou nové autá, aby sa vyhli nehodám).

Krajina, kedysi dávno zlatá Kolchida, ktorá musela Grékom vydať tajomstvo lásky v podobe zlatého rúna, pretože to bláznivo zamilovaná kráľovská dcéra Medea prikázala.

Krajina, ktorá u svojich obyvateľov podporuje vlastnosti príjemné, ako je svätorečená pohostinnosť, a aj menej príjemné, ako sú lenivosť, oportunizmus a konformizmus (väčšina to tak vôbec nevníma, na tom sa my dve tiež zhodneme).

Krajina, v ktorej jazyku neexistujú rody (čo však v žiadnom prípade neznamená rodovú rovnosť).

Krajina, ktorá v minulom storočí po stotridsiatich piatich rokoch cárskeho a ruského protektorátu dokázala presne na štyri roky vytvoriť demokraciu, ktorú napokon znovu zvrhli z veľkej miery ruskí, ale aj gruzínski bolševici a krajina bola vyhlásená za Gruzínsku socialistickú republiku a súčasť Sovietskeho zväzu.

Krajina v tomto zväze zotrvala nasledujúcich sedemdesiat rokov.

Nasledovalo niekoľko prevratov, krvavo potlačených demonštrácií, niekoľko občianskych vojen a konečne vytúžená demokracia, hoci toto označenie je skôr otázkou perspektívy a výkladu.

Myslím si, že naša krajina vie byť naisto komická (čím chcem povedať, že nie je iba tragická). Že sa tu veľmi rýchlo zabúda a rovnako aj ignoruje. Ignorujú sa vlastné rany, vlastné chyby, ale aj nespravodlivo spôsobené bolesti, utlačanie a straty. Napriek tomu pozdvihneme pohár a smežeme sa. Zdá sa mi to pôsobivé, skutočne, vzhľadom na to málo potešiteľných udalostí, ktoré so sebou prinieslo minulé storočie, ktorého následkami trpia ľudia až dodnes (už počujem, ako mi protirečím!).

Z tejto krajiny okrem veľkých katov dvadsiateho storočia pochádza aj množstvo úžasných ľudí, ktorých som veľmi milovala a milujem. Niektorí z nich ušli, niektorí pri hľadaní zabúdili, niektorí už nežijú, niektorí sa vrátili, niektorí majú svoje veľké dni za sebou alebo v ne ešte dúfajú, ale väčšinu nikto nepozná.

Krajina, ktorá dodnes oplakáva svoj zlatý vek medzi desiatym a trinástym storočím a dúfa, že jedného dňa získa späť niekdajšiu slávu (áno, progres sa v našej krajine vždy rovná aj regresu).

Tradície sa javia ako slabý odlesk toho, čím bývali kedysi. Honba za slobodou sa podobá nezmyselnému hľadaniu neistých brehov, pretože sme sa predovšetkým v posledných osemnástich rokoch nedokázali zhodnúť ani na tom, čo presne pod slobodou rozumieme.

A tak sa dnes krajina, v ktorej som pred tridsiatimi dvomi rokmi prišla na svet, podobá na kráľa, ktorý ešte stále sedí na tróne s ligotavou korunou a v nádherom rúchu, rozkazuje, robí si, čo sa mu zachce – a nevidí, že celý dvor už dávno ušiel a on ostal sám.

Nikdy nerob problémy – tak znie v tejto krajine najvyššie príkazanie. Raz si mi to počas našej cesty povedala a ja som si to zapamätala (zapamätala som si všetko, čo si mi na našej ceste povedala, Brilka). A ja k tomu ešte niečo pridám:

Ži tak, ako žili tvoji rodičia, nikdy nebuď sama, ak, tak len výnimočne. Samota je nebezpečná a zbytočná. Táto krajina zbožňuje spoločenstvo a samotárom nedôveruje. Buď v partiách, s priateľmi, v rodinných spoločenstvách a záujmových krúžkoch – sama osebe za veľa nestojíš.

Rozmnož sa, sme malá krajina a musíme pretrvať – toto príkazanie kladiem na roveň tomu prvému. Buď na svoju vlasť vždy hrdá, nikdy nezabudni svoj rodný jazyk, nech ti cudzina, akákoľvek cudzina, akokoľvek nádherná, napínava a zaujímavá, nikdy, nikdy, nikdy nepripadá lepšia než tvoja vlasť.

U ľudí iných národností nachádzaj vždy chyby a vlastnosti, ktoré by sa v Gruzínsku považovali prinajmenšom za škandalózne, a pohoršuj sa nad nimi. Medzi takéto vlastnosti by mohla patriť skúposť všeobecne, čiže chýbajúca vôľa minúť všetky peniaze na svojich, nedostatočná pohostinnosť, čiže nevôľa zmeniť, prevrátiť celý svoj život na hlavu pri každej návšteve, malá ochota piť a jesť, čiže neschopnosť chľasť až do odpadnutia, absencia hudobného talentu.

Správaj sa pokiaľ možno otvorene, tolerantne, chápavo, zaujímaj sa o cudzie kultúry, ak si ctia výnimočnosť a jedinečnosť tvojej vlasti a stále pritakávajú.

Ver v Boha (čo za posledných osemnásť rokov začalo znovu platiť), choď do kostola, nespochybňuj nič, čo súvisí s pravoslávnu cirkvou; prekrižuj sa vždy, keď uvidíš kostol (povedala si, že toto

je veľmi *en vogue*!), teda približne desaťtisíckrát za deň, ak si práve v hlavnom meste. Nekritizuj nič, čo je sväté – čo znamená takmer všetko, čo nejako súvisí s touto krajinou.

Buď radostná a veselá, pretože taká je tu mentalita a záдумčiví ľudia v našom slnečnom Gruzínsku nie sú obľúbení. Toto určite tiež dobre vieš.

Nikdy nepodveď svojho muža, a ak podvedie tvoj muž teba, odpusť mu to, lebo je to tvoj muž. Ži predovšetkým pre druhých. Druhí aj tak vždy lepšie vedia, čo je pre teba dobré.

Nakoniec chcem ešte dodať, že mi aj napriek dlhoročnému boju o túto krajinu a proti nej Gruzínsko nedokázalo nič nahradiť, vyhnáť ho zo seba ako zlého ducha, ktorý človeka posadne. Žiadny očistný rituál, žiadny obranný mechanizmus mi doteraz nepomohol. Lebo všade, kam som prišla, čím ďalej som od Gruzínska bola, všade som hľadala premrhanú lásku, rozsypanú, miznúcu, neužitočnú lásku, ktorú som tam zanechala.

Áno, je to krajina, ktorá vonkoncom nechce prejaviť žiadnu ctižiadostivosť, ktorá by najradšej všetko dostala do daru, pretože všetci v nej sú láskaví, milí, priateľskí a radostní a dokážu svetu (v dobrých časoch) vyčariť úsmev na tvári.

V tejto krajine som teda 8. novembra 1973 prišla na svet. Na svet, ktorý mal vtedy iné starosti, než aby môj príchod naň vzbudil veľkú pozornosť. Západný svet udržiavala v strehu aféra Watergate, demonštrácie proti vojne vo Vietname, vojenský puč v Grécku, ropná kríza a Elvis, zatiaľ čo jeho východná časť otupene stagnovala pod vládou Brežneva a sovietskej nomenklatúry. K stagnácii prispievala aj snaha udržať si moc všetkými prostriedkami, čiže v odmietaní akýchkoľvek reforiem a zatváraní očí pred rozkvitajúcou korupciou a čiernym trhom.

A v oboch častiach sveta zaznela po prvý raz pieseň *The Great Gig in the Sky* od Pink Floyd. Na Západe verejne, na Východe tajne.

A Vysockij bude o oných časoch ešte spievať:

Netrpím na manéže, na arény –
milión na ne vedia pomínať.

Nech pred nami sú akékoľvek zmeny –
nič z toho nikdy nebudem mať rád.

Okrem môjho narodenia a sestrinho pádu sa v tento deň nestalo nič zvláštne. Možno až na skutočnosť, že matka, v jednom kuse na vojnovnej nohe s otcom a večne dúfajúca v pochopenie zo strany rodinných príslušníčok, stratila trpezlivosť a začala vrieskať.

„Vari si kurva?“ údajne na ňu kričal dedko a matka mu vrazil plačom odsekla: „Keď už, tak som pankhart!“

O dve hodiny neskôr nastúpili pôrodné bolesti.

Do sporu boli zapojení: môj panovačný dedko, infantilná babička a matka, ktorá čoraz viac strácala kontrolu nad vlastným životom.

Ďalšou výnimočnou udalosťou dňa krátko predtým, než sa začali pôrodné bolesti, bol otras mozgu mojej o dva a pol roka staršej sestry.

Pred niekoľkými dňami navštívila s dedkom neďaleký statok, kde sa zamilovala do arabských plnokrvníkov a dagestanských poníkov, takže ju v deň môjho narodenia dedko posadil na poníka a iba jemne ju pridržiaval okolo pása, keď sa poník odrazu vytrhol a sestru zhodil. Zbehlo sa to tak rýchlo, že ju nestihol zachytiť. Zletela z poníka a dopadla ako ťažká tekvica na zem, ktorá bola síce pokrytá slamou, ale pre moju mäkučkú ružovučkú sestru bola aj tak pritrvdá.

Kým dedko zúfalo utekal k vnučke, obviňoval chovateľov koní a vyhrážal sa im, že dá celý tento spolok zavrieť, začala moja matka stonať, rozrušená hádkou a zraňujúcimi slovami, ktoré v Zelenom dome, dome môjho detstva, ešte dlho doznievali. Babička, ktorá pri podobných – a bolo ich teda požehnane – hlučných výmenách názorov medzi manželom a dcérou fungovala ako zmierovací sudca, no žiadnej zo strán sa nezastávala, čím hnev oboch zúčastnených iba stupňovala, sa okamžite rozbehla za matkou do kuchyne, nepovedala ani slovo a siahla po telefóne na stene.

Pôrodné bolesti trvali presne osem hodín.

V rovnakom okamihu, keď matka v sprievode svojej korpulentnej matky dorazila do dedinskej nemocnice, doviezli do inej nemocnice aj moju sestru Dariu, ktorú zvyčajne volali Daro, Dari alebo Dariko.

„Au!“ vrieskala Daria. Jej matka kričala: „Aááá!“ „Mamááá!“ ru-mádzgala Daria. Dedko nasadol do dcérinej bielej Lady, pretože jeho milované zberateľské auto Čajka (oficiálne nazývané GAZ-13 a vyhradené len pre sovietsku elitu), o ktoré sa staral a miloval ako

vlastné dieťa, bolo pre okresnú cestu príliš pomalé, a uháňal do najlepšej tbiliskej nemocnice, kde Darii potvrdili len ľahký otras mozgu. A mne, o niekoľko kilometrov ďalej a niekoľko hodín neskôr – že som prišla na svet.

Môj hlasný krik primäl vyčerpanú matku zdvihnúť hlavu, pozrieť sa na mňa a uznať, že sa na nikoho nepodobám, načo opäť klesla späť na improvizovane pôsobiace pôrodné lôžko.

Úplne vedome ma ako prvá zaregistrovala babička. Usúdila, že som „bábätko s nadprirodzene vyvinutou potrebou harmónie“, veď som sa koniec koncov narodila uprostred hádky.

Čo sa potreby harmónie týka, viac sa zmýliť nemohla.

Dedko doviezol sestru z nemocnice domov – nariadili jej pokoj na lôžku – a telefonicky dostal správu, že už som na svete „šťúpľa a tmavovlasá“ a teším sa „stabilnému zdraviu“. Posadil sa na terasu, zabalil sa do starého námornického kabáta, o ktorý sme sa so sestrou toľkokrát škriepili, a iba mlčky krútil hlavou.

Jeho matka zatiaľ piekla koláč na privítanie, z pivnice doniesla vrúčne milovaný ovocný likér (tentoraz višňový) a plánovala oslavu môjho narodenia, dedko ešte stále bez pohnutia sedel na terase šokovaný najnovším nehanebným činom svojej dcéry a dokázal už len krútiť hlavou. Moje narodenie ho opäť prinútilo dať vnučke svoje priezvisko – teda Džaši –, pretože som vzišla z mimomamželského vzťahu. Tentoraz však nielen zo vzťahu s dezertérom a vlastizradcom, ako v prípade sestrinho splodenia, ale s vyslovene kriminálnikom, ktorý v čase môjho narodenia sedel vo väzení.

„Toto dieťa je výsledkom Eleninej nemravnosti, skazenosti a definitívne potvrdzuje moju porážku v boji o jej česť, nemám teda žiadny dôvod na radosť či oslavu. To dievča, aj keď za to nijako nemôže, je živým stelesnením všetkého utrpenia, ktoré na nás jeho matka privolaala.“ To bola jeho prvá veta, predniesol ju až po opakovaných žiadostiach svojej matky, mojej prababičky, ktorá ho prosila, aby na príchod svojho druhého vnúčaťa nejako zareagoval.

Áno, v tomto sa až tak nemýlil a vzhľadom na okolnosti, do ktorých som sa narodila, som mu tie slová nemohla mať za zlé.

S matkou som ostala v nemocnici päť dní, babička nás so slepým vývarom a nakladanou zeleninou denne navštevovala na oddelení šestonedelia, dedko ostal doma a sedel pri Dariinej posteli, pretože nevedela pochopiť, prečo nemôže vstať, a tak ju zabával

všelijakými príbehmi, hrami, kreslenými filmami (do izby jej nechal špeciálne priniesť televízor), a rovnako ako o mojej existencii nevedela Daria, matka nevedela o otrase mozgu svojej prvorodnej dcéry.

Daria bola v ríši nášho mocného dedka zbožňované a obdivované dieťa, predurčené na to, aby ju všetci uctievali a obdivne na ňu hľadeli. Ale to predbieham, dovtedy prejde ešte veľa rokov, počas ktorých bude bravúrne predvádzať rolu všetkými zbožňovaného klenotu.

No napriek týmto okolnostiam, extrémne protichodne rozdeleným rolám, ktoré nám dedko ako hlava rodiny od začiatku prideliť, som si odo dňa, keď ma priviezli z dedinskej nemocnice domov, navždy zaistila jednu výhodu: mala som bezvýhradnú, bláznivú lásku prababičky Stasie iba pre seba. Patrila mne, len a len mne. Prababička mi darovala lásku, ktorú desaťročia všetkým ostatným odopierala, rozdávala ju len skromne, obalene, skryto a takmer váhavo, predovšetkým svojmu synovi. No mne ju darovala, ofenzívne, hlasno, takmer obsesívne, detinsky, pokračujúc únosnú mieru. Akoby všetky tie roky len čakala na môj príchod, akoby si ju šetrila iba pre mňa.

Deň, keď ma štúplu, pokrčenú a ani trochu roztomilú priviezli domov, bol dňom, keď Anastasia, ako sa volala celým menom, opustila svoj zvukotesný hrad, vyšla na denné svetlo a pozdravila moju škaredú maličkosť. Nebola viac vlašná a odťažitá, ako mala vo zvyku celé roky, pretože len čo ma vzala do náručia, niečo sa náhle zmenilo a zatvorila oči.

Keď sa prebrala z námesačného stavu a konečne sa pozrela na pravnučku, povedala: „Toto dieťa je iné. Výnimočné. Potrebuje veľa ochrany a slobody.“

Všetci si dlaňou plesli po čele a zastonali. Bláznivá stará ženská sa prebrala k životu a nikto poriadne nevedel, či je to dobré znamenie alebo katastrofa.

Najprv malo byť dopriate aj mne zbožňovať svoju staršiu sestru.

V predchádzajúcom živote sa ma často pýtali, či som kvôli jej krásy, obľúbenosti, obdivu, ktorého sa jej dostávalo zo všetkých strán, netrpela. Ale nebolo to tak. Navzdory všetkým ťažkostiam, ktoré Dariu a mňa sprevádzali od detských čias a aj počas dospie-

vania, hoci sme sa navzájom týrali, takmer mučili a chyby si odpúšťali iba veľmi ťažko, dialo sa to všetko iba preto, lebo sme sa neskutočne milovali.

Áno, ako malá som vždy zmĺkla, keď sa Daria objavila v mojej blízkosti, len čo jej napadlo dotknúť sa mojej hlavy alebo ma pošteklieť na nose. Nemohla som inak, iba Dariu zbožňovať, rovnako ako aj všetci ostatní. Možno by som sa mala pokúsiť vysvetliť bezprostredné kúzlo Dariinho krutého pôvabu tým, že uvediem, že mala zlaté vlasy. A tým myslím skutočne zlaté. Alebo to bolo možno tým, že Daria mala každé oko inej farby, nepochopiteľne odlišné a nepochopiteľne fascinujúce, jedno krištáľovo modré a druhé orieškovohnedé. Alebo tým, že mala okúzľujúci úsmev a na také rozkošné dieťa nezvyčajne hlboký, drsný hlas ako nejaký urazený, buclatý chlapec. Ale bolo by to príliš jednoduché a nestačilo by to.

Aj keď dedko Dariu veľmi miloval a moje narodenie považoval za nehanebnosť, pretože ohrozovalo Dariinu výhradnú moc, a aj keď som to od samého začiatku cítila, nezmenilo to nič na tom, že som vyhľadávala a potrebovala Dariinu blízkosť.

Bola som škaredé dieťa (to sa človek rýchlo naučí vybojovať si krásu).

Stasia, ako vždy Anastasiu volali, bola pôvabná žena, síce nie výnimočne krásna ako jej mladšia sestra Christine, z ktorej krásy sa ľudom točila hlava, ale v dobe môjho narodenia sa prababičkina krása zmenila na niečo surreálne, snové. Začala opäť objavovať balet a tým znovu aj mladosť.

Boli sme skutočne fantastický pár.

Áno, Stasii vďačím za veľa, aj keď v mojom detstve boli chvíle, keď by som jej prebudenie najradšej vrátila. Keď mi jej láska pripadala ako prekliatie a často som si priala, aby som túto lásku nedostávala ako podivuhodné odškodné za mnohé iné nedostatky môjho detstva. Ale v podstate som sa vďaka nej naučila žiť, tancovať na lane, keď všetko okolo zachvátili plamene, na lane napnutom vyššie než najvyššie stromy, vyššie než všetky veže, nebojácna a vznášajúca sa v oblakoch – pretože keď padáte, stačí rozprestrieť paže a vzlietnuť. Vďaka nej som sa naučila kliať (primálo docenená schopnosť: schopnosť dobre kliať v časoch, keď sa svet okolo teba potáca). Vďaka nej som sa naučila hľadať východiská v bezvýchodiskovosti, loziť po múroch, keď sa mosty rúcali, a smiať sa *ako vojak*. Predovšetkým vtedy, keď na smiech nič nebolo.

Vďaka nej som dokázala zo seba striasť množstvo kliatob ako otravných šiat a vďaka nej som dokázala prelomiť pokrytecké svätožiary. Za to všetko a za ešte viac ďakujem Stasii, ktorou sa to vlastne celé začalo...

Niečo, čo mi Stasia dala do života a čo ma zrejme najtrvalejšie formovalo, je príbeh o koberci:

V jedno daždivé ráno, bola som v druhej alebo tretej triede, som ostala doma, v Zelenom dome, keďže som bola prechladnutá, a objavila som Stasiu v nikdy nedostavanom podkroví. Bol tam nezabezpečený balkón, široký ako terasa, ale bez zábradlia, my deti sme naň mali prístup prísne zakázaný, no zdržiavali sme sa tam najradšej a dosť často potajomky. Teraz na ňom stála Stasia a vyklepávala molami rozožratý koberec s prenádherným vzorom v granátovočervených farebných tónoch. Ten koberec som nikdy predtým nevidela.

„Ostaň, kde si. Nepribližuj sa!“ rozkázala mi, keď ma uvidela.

„Čo tu robíš?“

„Rozhodla som sa, že dám tento koberec zreštaurovať.“

„Čo znamená zreštaurovať?“ opýtala som sa a fascinovaná pred ňou stála.

„Dám urobiť zo starého koberca nový a zavesím ho. Patril našej babičke a zdedila ho Christine. Nikdy ho nemala rada, tak mi ho dala a ja som ho nikdy nevedela oceniť, kým som sama nezostarla. Je to prastarý, veľmi cenný gobelín.“

„To sa predsa ale nedá – urobiť zo starého niečo nové.“

„Samozrejme, že dá. Zo starého bude nové, teda niečo iné, nikdy nie presne to, čím už raz bolo, o to ani nejde. Je lepšie a zaujímavejšie, keď sa niečo zmení. Urobíme z neho nový koberec, zavesíme ho a uvidíme, čo sa bude diať.“

„Ale prečo?“ chcela som vedieť.

„Koberec je príbeh. A v ňom sa ukrývajú ďalšie nespočetné príbehy. Poď sem, celkom opatrne, chyť ma za ruku, áno, dobre, teraz sa pozri sem, vidíš ten vzor?“

Civela som na pestré ornamenty na červenom podklade.

„Tvoria ho jednotlivé vlákna. Každé samostatné vlákno je ako samostatný príbeh, chápeš?“

Zbožne som prikyvovala, aj keď som si nebola istá, či som jej rozumela.

„Ty si jedno vlákno, ja som jedno vlákno, spolu vytvárame

malý ornament, s množstvom ďalších vlákien vytvárame vzor. Každé vlákno je iné, rozdielne hrubé a tenké, má inú farbu. Vzory sú jednotlivo ťažko prístupné, ale ak ich pozorujeme v spojitosti, objaví sa množstvo fantastických vecí. Napríklad pozri sa sem. Nie je to prekrásne? Tento ornament, jednoducho ohromný! Potom je tu hustota a počet uzlov, ďalej rôzne farebné štruktúry – to všetko vytvára textúru. Myslím si, že je to vskutku veľmi dobrá metafora. V poslednom čase o tom veľa a často rozmýšľam. Koberce sú utkané z príbehov. Musíme ich udržiavať a starať sa o ne. Aj keď tento koberec strávil zbalený celé roky niekde, kde ho obžierali mole, teraz musí opäť ožiť a vyrozprávať nám svoje príbehy. Som si istá, že sme doň votkané aj my dve, aj keď sme to nikdy netušili.“

Stasia celou silou vyklepávala ťažký koberec.

Nikdy som na túto lekcii nezabudla.

Neviem, či sa mám na tomto mieste Stasii poďakovať, pretože ma týmto poznatkom viac či menej odsúdila na to, že som prepadla príbehom a celé roky som ako posadnutá hľadala príbehy za príbehmi, ako najrozličnejšie vrstvy vo vzácnom koberci.

A tak začnem tu, utešujúc sama seba ako dieťa, ktoré sa bojí a pevne si k sebe pritískajú milované hračky. Pretože sa bojí. Brilka, neviem, či ti to dokážem porozprávať, či budem stačiť na teba.

Bojím sa príbehov. Príbehov, ktoré neustále prebiehajú paralelne, chaoticky, vystupujú do popredia, skrývajú sa a vzájomne si skáču do reči. Prepájajú sa a prerušujú, obchádzajú, prekrývajú a vzájomne špicľujú, zrádzajú sa a klamú, zanechávajú stopy, mažú ich a predovšetkým v sebe skrývajú ešte tisíce a tisíce iných príbehov.

Neviem, či som sama všetko pochopila a rozpoznala súvislosti, ale musím v to dúfať a v najhoršom prípade, keď sa všetky laná pretrhnú a všetky mosty zrútia a ja začnem padať, rozpažím ruky, a snáď nejako poletím.

Začnem Stasiou, aby som sa dostala k tebe, Brilka.

Rozprávali mi, že sa narodila v najtuhšej zime prebúdajúceho sa dvadsiateho storočia. Rozprávali mi, že mala veľmi veľa vlasov, vraj by sa jej hneď dali upliesť vrkôčiky. A s prvým výkrikom už vlastne tancovala. A pri plači sa usmievala, akoby kričala pre upokojenie dospelých, rodičov, babíc, vidieckeho lekára a nie preto, že by musela plakať.

A už prvými krôčikmi naznačila pas de deux. A milovala čokoládu, odjakživa. Ešte skôr, než vedela povedať ocko, džavotala madame Butterfly. A ako veľmi malá objavila gramofón a vlastnila najnovšie platne, a hoci ešte nedokázala písať a čítať, tancovala a spievala si s nimi. Jej favoritkou bola Eleonora Duseová. A bola vrtkejšia a výrečnejšia ako jej dve sestry. A najveselšia a najbystrejšia.

Podobné veci sa pri takýchto príbehoch zvyknú hovoriť.

Milovala knihy a umenie, ale predovšetkým životom tancovala. A tancujúc zamotala hlavu nadporučíkovi Bielej gardy, na novoročnom plese u starostu, na svojom prvom plese, pôsobila drzo a chlapčensky, takmer provokačne, dalo by sa povedať. A vrkoče, dlhočizné vrkoče si omotala okolo hlavy, svietili jej nad úzkym porcelánovým čelom ako svätožiara. Žiarila tak veľmi, že sa do nej zaľúbil. Samozrejme, nekonečne, samozrejme, navždy.

Vraj bola najlepšia jazdkyňa v pánskom sedle a to na nadporučíka zapôsobil. Dokonca veľmi. A zaujímala sa o modré pančuchy a chcela sa stať tanečnicou, v Paríži – v Ballets Russes. Mala sedemnásť, požiadal ju o ruku, potom prišla revolúcia a hrozila, že ich rozdelí. Krátko pred jeho odchodom do Ruska sa začala báť a zabudla na Ballets Russes aj na modré pančuchy a vydala sa zaňho. V malom kostole, za prítomnosti sestier a kňaza Seraphima. Svadobnú noc strávili v hostinci neďaleko stepi, v blízkosti jaskynného kláštora, len oni dvaja, noc, jaskyňa, kamene. Tak to vraj bolo.

Samozrejme, mala by otehotnieť, v takých príbehoch sa to väčšinou takto deje, no v tomto nie.

Predtým opakovane prosila svojho otca – výrobcu čokolády – o dovolenie môcť odísť do Paríža, aby sa tam naučila umeniu tancu, a on jej zakaždým odpovedal, že je nevhodné jazdiť v pánskom sedle a už vôbec nie sa v cudzom meste vulgárne vykrúcať.

Odišla teda za mužom do Petrohradu a nie do Paríža.

A až oveľa neskôr, po početných omyloch a dlhom utrpení, sa vrátila späť do hrejivej vlasti.

Tam, kde som sa oveľa neskôr narodila aj ja a ty, Brilka, tiež. Tu sa predbežne končí legenda a začínajú sa fakty. Dieťa, staršie dieťa z tých dvoch, čo porodila, vyrástlo v muža a ten splodil dcéru. Z dcéry sa stala žena a porodila Dariu a mňa. A Dari si sa narodila ty, Brilka. Ženy, nadporučíci, dcéry a synovia sú mŕtvi a legenda, ty a ja zijeme. Musíme sa pokúsiť niečo z toho urobiť.

